МИХАЙЛО ТЕРШАКОВЕЦЬ.

Вартоломей Копітар
і
гр. Станїслав Дунїн-Борковський.

(До історії видання „Psałterz-a Floryańsk-ого“.)

Із „Записок Наукового Товариства ім. Шевченка“
т. CXXV.

У ЛЬВОВІ 1918.
З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА.

Варфоломей Коллар

Гр. Станислав Лунин-Борковский

(Из истории взятия Севастополя и Парижа 1814 г.)

25-237

Львів. Бібліотека
АН УРСР

МИХАЙЛО ТЕРШАКОВЕЦЬ.

Вартоломей Копітар

і

гр. Станїслав Дунїн-Борковський.

(До історії видання „Psałterz-a Floryańsk-ого“.)

Із „Записок Наукового Товариства ім. Шевченка“
т. CXXV.

У ЛЬВОВІ 1918.
З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА.

8(Д)пол „:1944"(09)

СВОМУ ВЕЛИКОМУ УЧИТЕЛЕВИ

Др. ВРАТИСЛАВОВИ ЯҐІЧЕВИ

З НАГОДИ ЙОГО ВІСЇМДЕСЯТИЛЇТНЬОГО ЮВИЛЕЮ

присвячує

АВТОР.

ЛЬВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ И 61.791

25.237.
Львів. Бібліотека АН УРСР

Вартоломей Копітар і ґр. Станіслав Дунїн-Борковський.

(До історії видання „Psałterz-a Floryańsk-ого“).

Написав МИХАЙЛО ТЕРШАКОВЕЦЬ.

I.

Цензурна історія полємічної статї Борковського п. з. »Zur Geschichte des ältesten polnischen Psalters zu St. Florian« etc. і Копітаревої відповіди на неї.

Бажаючи обговорити взаїмні лїтературні відносини Копітара і Борковського з нагоди видання Psałterz-a Floryańsk-ого, польського лїтературного памятника з 14 віку, хочу на першім місци подати цензурну історію двох полємічних статий, звязаних із виданєм сього памятника, а на другім місци повну історію його видання. Основу першої части моєї розвідки становлять документи віденського архива мінїстерства внутрішних справ, давної, ще передконституційної, Zensur- und Polizei- Hof-Stelle. До написаня другої части, для котрої жерелом є мало або й зовсїм не використаний печатний і рукописний матеріял, зневолює мене ся обставина, що роля, яка у виданю „Psałterz-a“ припала Копітарови і Борковському, зображена неповно і невірно.

Чим для Українця може бути цїкавою історія видання польського лїтературного памятника 14 віка? Для Українця інтересність тої історії у сїм, що непорозумінє між Копітаром і Борковським ізза видання „Psałterz-a“ припало саме на час, коли у віденській „Zensur- und Polizei- Hof-Stelle рішала ся доля „Зорі“, а опісля „Русалки Днїстрової“, які мали стати угольним

каменем при закладинах нової, правдиво народної літератури сеї частини українського народа, котру історична доля дала австро-угорській монархії; дальше, що се непорозумінє принесло зі сторони найвисшої цензурної власти дуже богато неприємностий Копітарови як цензорови та що воно підкопало впливове доси становище Копітара як цензора і тим самим звело на нїщо прихильне відношенє Копітара до „Зорі“ і до „Русалки“ та взагалї до відроджуючої ся тодї української літератури в Галичинї. Найвисша цензурна власть, котра до того часу вірила Копітарови та слухала його бистрих, поза цензурований ним предмет далеко вибігаючих гадок, що у відношеню до держави мали на метї зріст її великодержавного значіня та поставленє її на першорядним становищи в Европі, не послухала його дуже далекосяглих гадок, висловлених ним з нагоди цензурованя „Зорі“ і „Русалки“,[1]) а не послухала м. і. певно і тому, бо саме ізза його пригоди з Борковським вважала відповідним з кінцем 1834 р. висловити йому своє „besonderes Mißfallen“ та „wegen eines Benehmens, durch welches er sich im hohen Grade unverläßlich und des bisher hinsichtlich der Censurirung der Jahrbücher geschenkten Vertrauens unwürdig gezeigt hat, eine eingreifende Rüge zu ertheilen“. Кождий мусить признати, що така строга догана висловлена цензорови, котрий до того часу мав повне довірє, не могла не мати впливу на рішенє долї „Зорі“ та „Русалки“, бо цензурна власть, котра в передконституційних часах і так не йшла по лїнії вирозумілости, в справі „Зорі“ і „Русалки“ пішла відрухово не по тій лїнії, яку дораджував Копітар, але по зовсїм противній.

Інтерес Українця для історії виданя „Psałterz-a“, зглядно для ролї, яка припала у сім виданю Копітарови, степенує ся ще й тим, що неприємности, які в звязку з нею судило ся пережити сьому великому Словінцеви, діткнули саме найщирійшого приятеля українського народа, так щирого, що в сім напрямі не перевисшив його нї оден инший рівний йому Славянин, нї чужоземець.

---

[1]) Гл. мої: »Матеріяли й замітки до історії національного відродженя галицької Руси в 1830 і 1840 рр.« як III т. »Українсько-руського Архіва«, Львів, 1907, ст. 1 і д., 112 і д. — Гл. також моє: »Галицько-руське літературне відродженє«, Львів, 1908, ст. 67 і д. — Також мої: »Відносини Вартоломея Копітара до галицько-українського письменства«, Львів, 1910, ст. 36—43.

Зазнакомимо ся отже із подробицями лїтературного спору Копітара і Борковського, так важного у своїх наслїдках, вельми прикрих і для самого Копітара безпосередно і для української лїтератури в Галичинї посередно.

Перше виданє т. зв. „Psałterz-a Floryańsk-ого“ вийшло у Відни п. з. „Psałterz królowej Małgorzaty pierwszej małżonki Ludwika I. króla polskiego i węgierskiego córki króla czeskiego i cesarza Karola IV. Najstarszy dotąd znany pomnik pismiennictwa polskiego. Wydany staraniem Stanisława hr. na Skrzynnie Dunina-Borkowskiego podkomorzego J. C. K. A. M-ci Akademii C. K. sztuk wyzwolonych w Wiedniu i królewsko Bawarskiej w Monachium, Towarzystw C. K. rolniczego w Wiedniu, królewskiego przyjaciół nauk w Warszawie, naukowego krakowskiego, rolniczego warszawskiego, mineralogicznego w Jenie, Badaczów natury w Weterau, i do zachęcania przemysłu narodowego w Paryżu członka, Reprezentanta potomstwa biblioteki imienia Ossolińskich“. Дуже визначну участь, яку у сїм виданю мав Копітар, поставив видавець зовсїм в тїни та звів її до дуже скромних розмірів, наслїдком чого покривджений Копітар упімнув ся за свої права прилюдно, напечатавши у 67 томі віденських „Jahrbücher der Literatur“ з 1834 р., кн. за липень, серпень і вересень, ст. 154—165, статю, в якій сформував вперве свої заміти що до виданя Борковського та що до своєї власної ролї в його виданю. Статя Копітара зневолила Борковського до відповіди. Цензурна історія сеї відповіди Борковського та нової відповіди Копітара Борковському є предметом першої части моєї розвідки.

Відповідь на статю Копітара в 67 т. „Jahrbücher“ хотїв Борковський умістити в тих самих „Jahrbücher“, котрі виходили під протекторатом всемогучого тодї канцлєра, кн. Меттернїха, під редакцією правительственного радника Deinhardstein-a та під цензурним доглядом самого Копітара. В рамах передконституційних, абсолютистичних часів не тяжко уявити собі перебіг драми, котрої героями були: всемогучий канцлєр, протектор журнала, — польський аристократ, що бував щоденним гостем в сальонах канцлєра, — та звичайний собі урядник, що як цензор при „Jahrbücher“ цензурував свою власну статю, напечатану у 67 т. та звернену проти Борковського, а отсе мав цензурувати і відповідь Борковського на сю свою статю.

Зрозуміла річ, що бажаючи забезпечити собі дозвіл на напечатанє своєї відповіди Копітарови в „Jahrbücher“, Борковський скористав зі своїх товариських зносин з канцлєром та

$^{7}/_{12}$ 1834 р. вислав до нього в тій справі лист, в якім пояснив, що до відповіди Копітарови зневолило його се, що в статї в 67 т. Копітар „mich der Zauberey, des Geitzes, des *Plagiats* und der Dummheit öffentlich angeklagt". В пересвідченю, що кождому підданому монархії вільно боронити ся перед ложними і кривдячими закидами, Борковський написав відповідь п. з. „Zur Geschichte des ältesten polnischen Psalters zu St. Florian", в якій „auf eine unwidelegbare Art, durch Belege" хоче показати, що Копітар не лиш як письменник не має за собою правди, але що й як людина присвоїв собі безправно його власність, а як цензор надужив свого уряду. Той сам чоловік мав би тепер знова цензурувати його статю та при сій нагоді знова міг би присвоїти собі се, що в ній є доброго, а проче міг би обезвічити та знищити („verstim(m)eln und vernichten"). З сеї причини Борковський просив канцлєра, щоби для його статї призначив иншого цензора, а не Копітара.[1])

Свою статю вручив Борковський редакторови, а редактор передав її князеви через секретара Двора, v. Pilat-a.[2]) На свою одвічальність редактор не міг помістити статї в „Jahrbücher" і се заявив він отверто самому авторови, „da die Jahrbücher bisher nie eine Antikritik aufgenommen hätten, und dieß zu den nachtheiligsten Exemplificationem führen würde", а впрочім сама статя Борковського була на його думку переповнена „von den persönlichsten Beleidigungen".

Одержавши статю Борковського з рук v. Pilat-a, канцлєр позволив печатати її в „Jahrbücher", звісно після попередної правильної цензури, додаючи, що і Копітарови буде можна опісля дати відповідь Борковському. Відповідно до того Deinhardstein дав статю радникови Двора, v. Ohms-ови, щоби зарядив у справі цензурованя, що належало. Тимчасом вже після того заряджена Deinhardstein одержав лист від радника Двора v. Hammer-a, в якім в імени канцлєра було зборонено умістити статю Борковського, „weil die Jahrbücher eben so wenig (?) als die englischen Rewiews je eine Antikritik aufgenommen", бо як би позволено на таку антикритику Борковському, то не можна би того відмовити і иншим.[3])

---

[1]) Гл. у нас ч. 1.
[2]) Гл. у нас ч. 3 і 7.
[3]) Гл. ч. 6.

Deinhardstein одержав отже два зовсім відмінні порученя в тій самій справі і тому в листї з $^{17}/_{12}$ 1834 р. до ґр. Седлнїцкого, предсїдника „Zensur- und Polizei- Hof-Stelle“ запитав, як має поступити. У своїм письмі зобразив він перебіг цїлої справи (так, як у нас на його основі щойно представлено) від самого початку, себто від хвилї присланя Копітарових заміток до 67 т. „Jahrbücher“, додаючи, що він приняв та напечатав їх, „da der Aufsatz gut geschrieben und in mehrfacher Beziehung sehr wichtig ist“ та що „nach meiner Ansicht nichts direkt Censurwidriges im gedachten Aufsatze vorkommt, und den Anstand nicht beleidigt“.

Запит Deinhardstein-a передав ґр. Седлнїцкий в короткій дорозї канцлєрови, котрий відповів щойно $^{5}/_{1}$ 1835 р.[1]) Рішити ся канцлєрови не було легко, бо він хотїв з одної сторони Борковському дати змогу боронити ся, а з другої сторони не бажав, щоби через поміщенє антикритики „Jahrbücher“ не стали видовищем лїтературних спорів. Супроти сього канцлєр вибрав посередну дорогу, а саме: статя Борковського не мала бути печатана в „Jahrbücher“, а за то вільно йому було по правильнім оцензуроваю напечатати її осібною брошурою або в якімнебудь журналї з виїмком „Jahrbücher“. По випечатаню антикритики міг Борковський післати до „Jahrbücher“ оповістку „mit der Anführung der Stellen, welche der Graf Borkowsky als ene seine Vertheidigung betrachtet“ (сї слова дописані рукою самого канцлєра). Канцлєр поручив також ґр. Седлнїцкому звернути увагу Deinhardstein-a на се, „damit in Hinkunft persönlich beleidigenden Antikritiken wie jene gegen Grafen Borkowsky in den Jahrbüchern kein Platz angewiesen werde, um unangenehme Collisionen wie die Gegenwärtige zu vermeiden“.

Поручене що до Deinhardstein-a виповнив ґр. Седлнїцкий негайно, як се виходить із його письма до канцлєра з $^{11}/_{1}$ 1835 р.,[2]) в котрім звістив про свої зарядженя, якими надїяв ся не допустити до подібних случаїв.

Одначе цензурна власть оглянула ся і за здогадуваним виновником неприємної для неї справи та найшла його в особі, над котрою мала власть, себто в особі Копітара. До Копітара звертала ся вона в сїй справі щонайменше двічи, а саме 1) $^{18}/_{12}$ [3]) і 2) $^{20}/_{12}$ 1834 р.[4]) Не виключена річ, що вона звертала ся і третий

[1]) Гл. ч. 10. [2]) Гл. ч. 13.
[3]) Гл. ч. 8. [4]) Гл. ч. 9.

раз, на порученє ґр. Седлнїцкого,[1]) безпосередно по одержаню письма канцлєра з $^{5}/_{1}$ 1835 р. і то, хто зна, чи не зараз того самого дня ($^{5}/_{1}$), бо з $^{6}/_{1}$ 1835 р.[2]) маємо довше оправданє Копітара. З черги було се вже другим виясненєм, зглядно оправданєм Копітара, бо перше вислав він ще $^{18}/_{12}$ 1834 р., отже ще того самого дня, коли цензурна власть вислала до нього своє перше письмо.

Цензурна власть добирала ся до Копітара постепенно: В першім письмі (з $^{18}/_{12}$ 1834 р.) зажадала вона від нього зміни в одній точцї цензурної техніки, в другім (з $^{20}/_{12}$ 1834 р.) сказано йому м. и. „Ich kann nicht umhin, Ihnen wegen dieses argen Verstosses (себто, що Копітар свою статю в 67 т. „Jahrbücher“ цензурував сам, а не дав до цензури кому иншому) in Ihrer Eigenschaft als k. k. Zensor mein besonderes Mißfallen zu erkennen zu geben und überlasse mich der zuversichtlichen Erwartung, daß Sie mir durch eine sorgfältigere Beachtung der Ihnen als Zensor obliegenden Pflichten und Rücksichten nicht mehr in die unangenehme Nothwendigkeit strenger Rüge versetzen werden“, а в здогадуванім третім письмі (між $^{5}/_{1}$ і $^{11}/_{1}$ 1835 р.) погроза сеї „strenge Rüge“ була замінена вже в дїло, бо йому удїлено „eine eingreifende Rüge“ „wegen eines Benehmens, durch welches er sich im hohen Grade unverläßlich und des bisher hinsichtlich der Censurierung der Jahrbücher geschenkten Vertrauens unwürdig gezeigt hat“.

Що закидувала цензурна власть Копітарови і як він боронив ся проти її закидів? При цензуруваню статий, призначених для „Jahrbücher“, виробив ся був звичай, що редактор посилав кожду статю до печатнї і щойно щіткову відбитку передавав по одному аркушеви Копітарови до цензури. Поодинокі аркуші статї, проти котрих Копітар не мав нїчого замітити, заосмотрював він у своє „admittitur“, вони йшли до печатнї і опісля не вертали вже до його рук, хоч би статя виносила і 10 печатних аркушів. Поодинокі-ж аркуші відповідної статї, що до яких Копітар з цензурних причин мав якінебудь сумнїви, заосмотрював він нотою „exhibeatur“, котра потягала за собою такі наслїдки, що аркуші з „exhibeatur“ ішли до „Zensur- und Polizei- Hof-

[5]) На се вказують слова ґр. С. в листї до канцлєра з $^{11}/_{1}$ 1835 р.: „Ich unterlasse es nicht dem Censor Kopitar eine eingreifende Rüge zu ertheilen“.

[2]) Гл. ч. 11.

Stelle" і що-йно там переходили цілу цензурну процедуру. Така практика втерла ся від самого заснованя „Jahrbücher", себто від 1818 р., отже в 1834 р. мала за собою вже 16 літну традицію. В нещасливім 67 т. „Jahrbücher" Копітарова статя була помішена на четвертім місци, на третім місци була статя Buchholtz-a п. з. „Geschichte Ferdinand des I.", а на пятім місци статя п. з. „Nersetis opera". Отже 3 і 5 статю Копітар заосмотрив в „exhibeatur", а що до своєї власної статї він не зробив сього так, що вона пішла до печати на основі його власного „admittitur". Седлнїцкий у своїм письмі до канцлєра з $^{11}/_{1}$ 1835 р. зробив отже Копітарови закид, що надужив своєї власти, бо як автор не міг бути рівночасно і цензором своєї статї. Зробив він се на думку Седлнїцкого тому, „daß ihn in dieser Unterlassung (себто, що занедбав віддати до цензури свою статю) die gegründete Besorgniß der erfolgenden Versagung des imprimatur bestimmt haben möge". Одначе підозрінє Седлнїцкого було тільки підозрінєм без основи, бо в статї Копітара не було нїчого нецензурного або такого, що оскорбляло би приличнісхь, як се замітив редактор „Jahrbücher" в листї до сьогож Седлнїцкого з $^{17}/_{12}$ 1834 р.[1]) Впрочім і під формальним зглядом Копітар поступив правильно, бо при клясифікації статий на основі „admittitur" чи „exhibeatur" зробив так, як робив цілих 16 літ, протягом яких не стрінув його за се ні один закид. Що з огляду на льояльність супроти цензурної власти та з огляду на decorum супроти публики Копітар міг віддати свою статю до цензури, се инше дїло, одначе по формальним вимогам закона він не мусїв її давати. Що отже в його кроцї доглянено ся неправильности, се мало свою не внутрішну причину, що виходилаб зі сути річи або із закона, але тільки внїшну, яка випливала із сеї обставини, що автором інкрімінованої статї був случайно сам цензор, а особою зачіпленою був аристократ, в додатку знакомий і майже щоденний гість самого канцлєра.

Копітар почував себе одначе певним не тільки з формальної сторони. В своїй пригодї з Борковським він вважав себе грубо покривдженим і обидженим, тільки по своїй сторонї бачив він правду, котрій бажав дати вислів у своїй статї в 67 т. „Jahrbücher". Тодїшні чувства і погляди Копітара на сю справу відбили ся вірно між иншим і в його листї до радника Двора

[1]) Гляди ч. 7 і вище ст. 5.

v. Ohms-a з $^{6}/_{1}$ 1835 р.[1]) Чи сей лист був відповідю на догану дану йому $^{20}/_{12}$ 1834 р., чи відповідю на здогадувану свіжу догану з $^{5}/_{1}$—$^{11}/_{1}$ 1835 р., викликану письмом канцлєра до гр. Седлнїцкого з $^{5}/_{1}$ 1835, або письмом останнього до першого з $^{11}/_{1}$ 1835 р., на певно не знати і се впрочім не важна річ. Важне се, як Копітар дивив ся на справу. Йому було незвичайно прикро, що зі сторони своєї власти стрінув ся з тяжким, незаслуженим докором надужитя власти, тим більше прикро, що від хвилї зложеня урядової присяги 1810 р., яку зложив в руки того самого v. Ohms-a, він нїколи не спроневірив ся своїй присязї та не показав ся негідним довіря. Навіть у справі із Вуком Караджічем,[2]) що принесла йому стільки прикростий, показало ся, що правда була по його сторонї. Ще більше почував він правду по своїй сторонї і у справі Борковського, котрий в безсоромний спосіб його „ополячив", зложивши навіть слово чести (nachdem er mich auf infamste Weise (mit Bruch eines Ehrenwortes) polakirt hatte), котрий присвоїв собі його рукопись та не звернув йому її, дарма що він пригадував йому його обовязок, ще доки був час, та що загрозив йому зробити прилюдний ужиток з сього, як би він не послухав візваня. Одначе чоловік, котрому удавали ся доси усї процеси, навіть із пок. кн. Trautmannsdorf-ом та його дочкою, дав йому найбезсоромнїйшу відповідь. З сеї причини він, Копітар, мусїв додержати своє слово, зробив се одначе, ощаджуючи свого противника, навівши тільки факти в статї, котру підписав своїм іменем, здержавшись одначе від усяких коментарів.

На закид безпощадного способу писаня про Борковського Копітар заявив, що далеко острійше, нїж він, „ополячений„ („der Polakirte"), писав про нього і про його виданє у „Časopis českého Museum" Шафарик, котрий ствердив повне його непокликанє у таких справах. Подібно як Шафарик будуть і инші рецензенти в Нїмеччинї, Польщі, Росії, Парижи і т. д. судити про сього чоловіка, котрий за кілька дукатів бажав би здобути славу

[1]) Гляди ч. 11.

[2]) Тодї розходило ся о дозвіл випечатаня Вукового сербського перекладу Біблії (відданого до цензури з початком 1820 р.) та його-ж »Народн-их Пословиц« (1833—1836 рр.). Цензуроване обох рукописий було в руках Копітара і воно спричинило йому много великих прикростий завдяки інтриґам деяких впливових людий. Про се гляди мою статю п. з. „Kopitar und Vuk" у „Jagić-Festschrift" ст. 470 і д. (Berlin, 1908 (і в осібній відбитцї).

автора та котрого Копітар підозрівав, що він в такий самий спосіб видав під своїм іменем також инший твір, про подорож до Італії,[1]) написаний ким иншим. Передмову Борковського до „Psałterz-a“ назвав Копітар „промовою старої баби“ („altweibisch“), а словар слів виготовлений ним при виданю показує його як смішного ігноранта навіть рідної мови (зовсім так, як би прим. Німець з реченя „der Bach ist angeschwollen“ хотів для дієслова навести infinitivus „angeschwollenen“!).

Вже з сеї причини „Zensur- und Polizei- Hof-Stelle“ не повинна компромітувати ся, протеґуючи такого чоловіка, котрим гордять і чужинці і свої так, що треба дивувати ся, що він може бути щоденним гостем кн. М(еттерніха). Такі люди повинні бути вдоволені із ius commune, а не заживати протекції та надуживати її у відношеню до чесних урядників, „die nur gehört werden dürfen, um gerechtfertigt zu werden“. Бож сього ніхто не може вимагати від нього, Копітара, котрий також має літературну честь, аби мовчав, коли Борковський у своїй передмові бреше на нього.

Такий зміст Копітарового листа, писаного із питомим йому темпераментом, чистою мовою, не пересипаною макаронізмами та неольогізмами, також тільки йому питомими. На одинокий неольогізм, а радше на *ἅπαξ εἰρημένον* позволив він собі, а саме на слово „polakiren“ = бути ошуканим (зі сторони Поляка). Що до піднесених Копітаром подробиць, котрі вязали ся із виданєм „Psałterz-a“, то я займу ся ними в тій части, де буде обговорена роля Копітара у виданю Борковського, а ту подам тільки дальший перебіг подій.

Надія Копітара, висловлена в листї до v. Ohmsa, що він буде оправданий, як тільки буде вислуханий, не здійснила ся, як се показало ся вже в маю 1835 р., отже всього чотири місяці пізнїйше. Копітар мусїв іменно довідати ся, що Борковський бажає відповісти на його критику в 67 т. „Jahrbücher“, тому рішив випередити його та подати нові подробиці до історії виданя „Psałterz-a“. Свої нові уваги Копітар велїв зложити в печатни та у щітковій відбитці подав їх до цензури. Цензура відповіла йому $^{23}/_{5}$ 1835 р.[2]) устами v. Ohmsa, що своєю статею проти Борковського у 67 т. „Jahrbücher“, написаною беззглядно та безпощадно, викликав він зі сторони видавця жалоби, котрим

[1]) Сей твір вийшов 1815 р. в Варшаві п. з. „Podróż do Włoch“.
[2]) Гляди ч. 14.

в порозуміню з канцлєром рішено положити конець в сей спосіб, що зачіпленому видавцеви позволено відповісти на критику вправдї не в „Jahrbücher“, але осібною брошурою або в якімнебудь иншім журналї. З огляду на се, що Борковський покористував ся дозволом та що його антикритика одержала вже цензурний перепуск, лїтературний спір належить вважати вже покінченим. Впрочім Копітарови не можна позволити на нову критику тим більше, що і його попередна критика, котрою він розпочав сей спір, не була би найшла місця в „Jahrbücher“, як би він як цензор, що був тодї рівночасно і автором, був правильно переслав свою рукопись до цензури.

Таке письмо цензурної власти, виготовлене з порученя v. Ohms-a, до котрого Копітар звертав ся з таким довірєм, свідчило тільки про се, що він не найшов у нього ні вирозумілости ні оправданя, але що навпаки діждав ся ще одної догани і як учений і як цензор: як учений за безпощадний тон писаня проти Борковського, як цензор за мниме надужитє власти та за нараженє свого начальства на неприємности. Як учений мусїв Копітар довідати ся кромі сього, що його лїтературний ворог вже одержав дозвіл відповісти йому, а йому, покривдженому та обидженому, замкнено уста.

Вістка в письмі цензурної власти („Bücher-Revisions-Amt“) до Копітара, що Борковський вже $^{23}/_{5}$ одержав дозвіл печатати свою антикритику осібною брошурою або в якімнебудь журналї з виїмком „Jahrbücher“, о стільки невірна, що сей дозвіл одержав він щойно по $^{1}/_{6}$ 1835 р., бо щойно $^{27}/_{5}$. Deinhardstein віднїс антикритику Борковського канцлєрови, познакомив його з її змістом, проти котрого канцлєр не мав нїчого замітити і наслїдком сього велїв переслати її до ґр. Седлнїцкого, щоби назначив для рукописи иншого цензора, а не Копітара.[1]) Рукопись віддано цензорови Hohler-ови, котрий $^{1}/_{6}$ 1835 р. заявив ся за допущенєм її до „Jahrbücher“.[2]) В рішеню Hohler-a було одначе непорозумінє, бо в „Jahrbücher“ мала бути напечатана не цїла статя Борковського, тільки огляд статї напечатаної поза „Jahrbücher“. Антикритика Борковського вийшла дїйсно осібною брошурою 1835 р. у Відни п. з. „Zur Geschichte des ältesten polnischen Psalters zu St. Florian bei Linz. Genannt der Psalter der Königin Margarethe. Von Stanisl. Grafen Dunin-Borkowski,

[1]) Гл. ч. 15.
[2]) Гл. ч. 16.

Mitglied mehrerer gelehrten Gesellschaften", а її огляд помістили „Jahrbücher" у 70 т.

По тім, що стало ся, ми розуміємо, що для відповіди Борковському в Австрії уста Копітара мусїли бути замкнені, — він міг відповісти йому тільки поза границями монархії. І дїйсно під маскованим псевдонїмом, у видуманій місцевости вийшла його відповідь осібною книжкою: (B. Kopitar's) Anti-Tartar oder Herstellung des Thatbestandes in Sachen der Wiener Editio Princeps (1834) des ältesten Denkmals des polnischen Drittels des (nicht Margarethen- sondern) Elisabeth-Hedwigischen Psalterium trilingue (A. 1300—1370) zu St. Florian in Oesterreich gegen den plagiarischen Roman eines Tartaren. Als Manuscript für Freunde herausgegeben von Leberecht Hassenschelm. Stockholm, bei A. Bonnier". В дїйсности брошура була печатана в Липську, у фірми Breitkopf і Härtel, як се зазначено на оборотї передостанньої картки брошури (Druck von Breitkopf und Härtel"). Мітичний Leberecht Hassenschelm нїхто инший, тільки сам Копітар. Року виходу на брошурі не зазначено, але вона вийшла найскорше 1836 р., бо в короткій передмові до „Anti-Tartar" згадано Копітарів „Glagolita Clozianus" та критику тої студії в „Göttinger Gelehrten Anzeigen" з 1836 р. — До справи виданя „Psałterz-a" вертав Копітар опісля і в инших своїх творах, обговорював він її у переписцї з численними людьми, одначе мова про се в иншій части.

Матеріяли.[1])

№ 1.

Лист гр. Дунін-Борковського до кн. Меттерніха.

Euer Durchlaucht! *H. Kopitar* hat in der Kritik meines Psalters, die er in die Jahrbücher der Öst. Literatur einrückte, mich der Zauberey, des Geitzes, des *Plagiats* und der Dummheit öffentlich angeklagt. In der Uiberzeugung, daß es jedem Unterthan der Monarchie erlaubt sey, sich gegen falsche und injuriose Beschuldigungen zu vertheidigen, habe ich eine Schrift: „Zur Geschichte des ältesten polnischen Psalters zu S. Florian“ für die Jahrbücher bestimmt, und dem H. Regierungsrat *Deinhardstein* eingehändigt.

Nun soll aber meine Rechtfertigung, in welcher ich, auf eine unwiderlegbare Art, durch Belege, beweise, daß H. *Kopitar* nicht nur als *Literator* gänzlich Unrecht hat, sondern, daß er auch als Mensch sich meines Eigenthums gesetzwidrig bemächtigte und als *Censor* seyne Amt mißbrauchte, abermalls dem H. *Kopitar*, gegen welchen ich auftrete, zur *Censur* vorgelegt werden. Ist das möglich? ist das denkbar? wird er nicht wider (!) das gute das allenfalls in der Schrift ist, sich zueignen und das übrige verstimeln (!) oder vernichten?

Da die Jahrbücher unter der *Protection Euer Durchlaucht* stehen, und es dem H. *Kopitar* erlaubt war, mich, in dieser Zeitschrift, zu insultiren, so erwarte ich von *Hochdero* Gerechtigkeit, daß es mir ebenfalls erlaubt seyn wird mich zu vertheidigen, und daß *Euer Durchlaucht*, in *Ihrer* Weisheit, mir einen andern *Censor* bestimmen werden.

Ich verbleibe mit der tiefsten und größten Hochachtung *Euer Durchlaucht* gehorsamster Diener *Gf. Dunin Borkowski.*

Wien d. 7-ten Decemb. 1834.

№ 2.

Лист невідомого до радника Двора (імовірно v. Hammer-a).

Wohlgeborner Geehrtester Herr Hofrath! Ich wollte mir die freyheit nehmen Euer Wohlgeboren persönlich im bureau aufzuwarten, war aber nicht mehr so glücklich Sie zu treffen.

---

[1]) Отсї матеріяли є в архівї мінїстерства внутрішних справ під 174 ч., 1338 вязка (фасцикул).

Der Gegenstand meines Besuches war das hier beyliegende Schreiben des Grafen Dunin Borkowsky, welches der Fürst an die Kanzley herabgeschickt hat, um darüber das Geeignete zu veranlaßen.

Da es sich lediglich um eine litterarische ..... und Censursache handelt, so weiß ich mir keinen andern Rath als die Sache in kurzem Weg an Euer Wohlgeboren zu leiten, welche ohne Zweifel das Zweckmäßigste zu verfügen finden werden.

Ich erlaube mir es schriftlich zu thun, um nicht etwa zu spät zu kommen, und benütze mit Vergnügen diesen Anlaß die Versicherung meiner ausgezeichneten Hochachtung zu erneuern. (Нечиткий підпис). *Den 11. X-b 834.*

№ 3.

Лист Deinhardstein-a до радника Двора (імовірно v. Ohmsa).

Hochwohlgeborner Herr Hofrath! In Beantwortung des geehrten Schreibens Euer Hochwohlgeboren habe ergebenst zu berichten, daß ich den Aufsatz des H. Grafen Dunin-Borkowsky bereits vor 3 Tagen H. Hofsecretaire von Pilat übergeben habe, um ihn in die Hände Sr. Durchlaucht des Fürsten Staatskanzlers zu legen.

Erlauben Euer Hochwohlgeboren mich mit gewohnter Hochachtung und Ergebenheit nennen zu dürfen Euer Hochwohlgeboren gehorsamster Diener *Deinhardstein.*

Wien 12-t D. 834.

№ 4.

Лист (імовірно v. Hammer-a) до невідомого.

Euer Wohlg. Soll ich ersuchen, anliegende Vertheidigungs-Schrift des Grafen Borkowski, welche gegen H. Kopitar in die Jahrbücher eingerückt werden soll, genau und streng zu prüfen, und allenfalls dasjenige zu streichen, was gar zu grob und beleidigend wäre. Um Euer Wohlg. auf den echten Standpunkt zu setzen, sende ich 2[1]) an mich gelangte Schreiben in dieser Angelegenheit, und bitte den in Frage stehenden Artikel in den Jahrbüchern vorläufig zu laßen (?). Dem Grafen Borkowski kann die Freude (?) nicht versagt werden, aber man will keinen .... gesetzten Streit. Hochachtungsvoll (Нечиткий підпис).

Wien d. 13. X-br. 834.

NB (?) Wegen Dringlichkeit bitte ich um baldige Erleidigung.

№ 5.

Лист Deinhardstein-a до радника Двора (імовірно Ohms-a).

Hochwohlgeborner hochverehrter Herr Hofrath! In der Anlage habe ich die Ehre Euer Hochwohlgeboren den ..... Aufsatz

[1]) Імовірно під № 1, 2.

des Grafen Dunin-Borkowski mit der bitte zu übersenden, daß es Euer Hochwohlgeboren gefallen möge mich bald möglichst von der Zulässigkeit oder Nichzuläßigkeit desselben in Kenntniß setzen zu laßen, da der Aufsatz im ersteren Falle noch in dem nächsten in 12 Tagen erscheinenden Band der Jahrbücher kommen soll.

Mit ..... Hochachtung und Ergebenheit Euer Hochwohlgeboren ergebenster Diener *Deinhardstein.*

Wien am 15-t D. 34.

№ 6.

Лист v. Hammer-a до Deinhardstein-a.

Wohlgeborner Geehrtester Herr Regierungsrath! Seine Durchlaucht der Herr Fürst Haus- Hof- und Staatskanzler haben gestern Abends zu befehlen geruht, daß die Antikrit(ik) des Grafen Borkowsky nicht in den Jahrbüchern aufgenommen werde, weil die Jahrbücher, eben so wenig (?) als die englischen Reviews je eine Antikritik aufgenommen, und wenn solche Antikritik dem G. B. gestattet würde, ... verstehe wie dasselbe Begehren den andern nicht zu gewähren. Indem ich Euer Wohlgeboren hievon in Kenntniß zu setzen die Ehre habe verharre ich mit ausgezeichneter Hochachtung Euer Wohlgeboren ergebenster Diener.

Hammer.

Wien den 16 December 1834.

An Seine Wohlgeboren den Herrn Regierungsrath von *Deinhardstein.*

№ 7.

Лист Deinhardstein-a до гр. Седлнїцкого.

Euere Excellenz! Erlauben mir Euere Excellenz mich in einem die Jahrbücher der Literatur betreffenden Falle an die Gnade Euerer Excellenz zu wenden.

In dem letzt erschienenen Bande, dem 67-t, befindet sich ein von H. Kopitar verfaßter und unterschriebener Aufsatz über den Psalter der Königin Margaretha. Da der Aufsatz gut geschrieben und in mehrfacher Beziehung sehr wichtig ist, nahm ich keinen Anstand ihn aufzunehmen. Censur und Correctur gingen mich bey diesem, wie bey anderen Aufsätzen nichts an, da ich, meiner von Seiner Durchlaucht dem Fürsten Staatskanzler mir ertheilten Instruction zufolge, auf beydes nicht Rücksicht nehmen darf. Doch muß ich der Wahrheit gemäß gestehen, daß nach meiner Ansicht nichts direct Censurwidriges in gedachtem Aufsatze vorkommt, und den Anstand nicht beleidigt.

Vor einiger Zeit überbrachte mir Herr Graf Dunin-Borkowski, den der Aufsatz betraf, eine Antikritik, und äußerte den Wunsch daß sie in den Jahrbüchern aufgenommen würde. Ich erwiderte ihm daß ich dieß für mich nicht thun könne, da die Jahrbücher

als Review bisher nie eine Antikritik aufgenommen hätten, und dieß zu den nachtheiligsten Exemplifikationem führen würde. Ich müßte mich daher an Seine Durchlaucht wenden um Seine Befehle einzuhohlen. Graf Borkowski übergab mir seinen Aufsatz, den ich von den persönlichsten Beleidigungen angefüllt fand, und ich überreichte H. von Pilat mit dem Ersuchen ihn in die Hände Seiner Durchlaucht zu legen. Hochdieselben liessen mir bald darauf durch H. v. Pilat sagen: Sie gestatteten die Aufnahme des Aufsatzes, doch dürfe H. Kopitar darauf erwiedern, der Aufsatz müsse jedoch früher ordnungsmäßig censurirt werden; zu welchen Ende ich ihn H. Hofrathe Ritter von Ohms überschikte.

Gestern erhielt ich jedoch einen Brief der H. Hofrats von Hammer (?), im Nahmen Seiner Durchlaucht geschrieben, welcher mir die Aufnahme des Borkowskichen Aufsatzes untersagte. Der Brief liegt in den Händen des Herrn Hofraths von Ohms.

Da ich nun 2 Aufträge Seiner Durchlaucht habe, die entgegengesetzter Art sind, so bitte ich Euere Excellenz daß es Hochderoselben gefallen möge, mir einen bestimmten, die Aufnahme des Aufsatzes des G. Grafen Dunin-Borkowski in den Jahrbüchern der Literatur betreffenden Befehl zukommen zu machen ..... Euerer Excellenz treu gehorsamster Diener *Deinhardstein.*

Wien am 17-t Dezember 1834.

№ 8.

Перший лист Копітара до радника Двора v. Ohms-a.

Horhwohlgeborner Herr Hofrath! Indem ich in der Anlage Ihrem Auftrage von 18-t d. M. inbetreff des besondern Zensurzettels nachkomme, erlaube mir Eu. HWg. zu bemerken, daß ich für Bürsten-Abddrücke sowohl in fremder, als in meiner eigenen Praxis seit 1818, (so lang nämlich die Jahrbücher bestehen), es immer so gesehen und geübt habe, wie in dem Falle, dem Ihr Auftrag nun ein Ende macht.

Damit aber auch andere Censoren, die Bürsten-Abdrücke zensuriren, nicht eben so fehlen, wie ich, so wäre zu wünschen, daß darüber ein Circulandum erginge, dergleich mir bisher nicht bekannt ist, noch in der Instruktion von 1810 vorkommt.

Daß das Exhibeatur in dem gegenwärtigen FaII mitten im Abdrucke vorkommt, dessen ist der Umstand Ursach, weil der Drucker gleich beim ersten Bogen eine Censur haben muß (um ihn drucken zu dürfen), der Censor daher eines Bürsten-Abdrucks den Auftrag zum Exhibeatur auf diesem ersten Bog. geben muß, und in dessen Folge den fraglichen Artikel, wäre er auch 10 Bog. lang, nicht mehr zu Gesicht bekommt, um etwa auch am Ende desselben sein Exhibeatur anzubring.

Übrigens kann es jedem Censor nur lieb seyn, wenn die obberührte Vorschrift ergeht, und mittels des Revisions-Amtes, das den Censoren dann Papier und Siegelwachs zumitteln

müße, exequirt wird; indem bei dieser Methode der Censor sein Exhibeatur ordentlich motiviren kann, was er bisher in Charta patenti nicht thun konnte, und daher mit dem simplen Exhibeatur (freilich vor einem feinfühlenden Richter) begnüg. müße. *Censor Kopitar.*

Wien d. 18-t. Dec. 1834.

№ 9.

Dekret. An den k. k. Bücher-Censor Herrn Barthol. Kopitar.

Die von Ihnen verfaßte und in die Jahrbücher der Literatur Bd. LXVII sub art. IV. aufgenommene Kritik des von dem Grafen *Dunin-Borkowski* herausgegebenen „Psalter der Königin Margarethe etc.“ ist mit so wenig Rückhalt und Schonung für den gedachten Grafen *Borkowski* geschrieben, daß derselbe sich hiedurch zu Beschwerden und Reklamacionen berechtigt hält und bereits unliebsame Verhandlungen und Erörterungen über die verlangte Genugthuung hervorrief. Höchst unangenehm mußte mich der dabei hervorgekommene Umstand befremden, daß Sie als der für die Jahrbücher aufgestellte Zensor einen eigenen Aufsatz dafür bestimmten, ohne solchen vorher im Manuscripte anher zur Einleitung einer Censurrevision zu überreichen und daß Sie sodann eben so wenig bei der Revision des betreffenden Probe-Druckbogens und Vorlegung desselben an die k. k. P. u. C. Hofstelle durch Beigebung des vorgeschriebenen Zensurzettels auf den Aufsatz aufmerksam machten, was doch zur Folge gehabt hätte, daß die gesetzliche Form beobachtet und nicht ein Aufsatz ohne alle Censurrevision (denn der Verfasser eines Aufsatzes kann nicht zugleich der Zensor desselben seyn) in Druck gelegt worden wäre.

Ich kann nicht umhin, Ihnen wegen dieses argen Verstosses in Ihrer Eigenschaft als k. k. Zensor mein besonderes Mißfallen zu erkennen zu geben und überlasse mich der zuversichtlichen Erwartung, daß Sie mir durch eine sorgfältigere Beachtung der Ihnen als Zensor obliegenden Pflichten und Rücksichten nicht mehr in die unangenehme Nothwendigkeit strenger Rüge versetzen werden.

Übrigens muß ich Ihnen bei dieser Veranlaßung erinnern, daß die Zensoren Zufolge der bestehenden. Vorschriften verbunden sind, ihr Gutachten über Mpte, oder, was dasselbe ist, über Bürsten-Abzüge der Polizeihofstelle mit besondern Zensur Zettel, und nicht, wie Sie es bisher bei den Jahrbücher (!) zu tun sich erlaubten, mit dem Bürsten Abzug selbst vorzulegen.

Wien d. 20. Dez. 834.

Рубрум: Kopitar. — Demselben ertheilter Verweis wegen Aufnahme seines kritischen Aufsatzes über den vom Grafen Dunin-Borkowski herausgegebenen „Aeltesten poln. Psalter“, in die von ihm zensurirten „Jahrbücher der Literatur“.

№ 10.

Лист кн. Меттерніха до ҐР. Седлнїцкого.[1])

Eur. Excellenz haben mir im kurzen Wege die hier zurückfolgende Anfrage des Herrn Regierungs-Rathes *Deinhardstein* zur Aeußerung mittheilen laßen, ob der Aufsatz des Grafen *Dunin Borkowsky* gegen eine in den Jahrbüchern der Literatur erschienene persönlich beleidigende Kritik über die durch ihn veranstaltete Herausgabe eines alten pohlnischen Psalters, die von besagtem Grafen nachgesuchte Aufnahme in die Jahrbücher finden solle oder nicht.

Obwohl es dem Angegriffenen nicht wohl verwahrt werden kann, sich zu vertheidigen, erscheint es doch anderer Seits zu wesentlich zu verhindern, daß die Jahrbücher der Litteratur zum Schauplatze litterärischer Zänkereyen herabgewürdigt werden, als daß nicht auf den Grundsatz festgehalten werden sollte, keine *anti* Kritiken in selbe aufzunehmen, weil eine Abweichung von dieser Regel unfehlbar zu weiteren Folgen führen würde.

Dem gemäß geht meine nach erhaltener Aufklärung definitiv festgestellte Ansicht dahin, daß dem Grafen *Dunin Borkowsky* die aus obigen Grundsatz fließende Unthunlichkeit, seinen Aufsatz in die Jahrbücher aufzunehmen vorgestellt, und ihm anheim gegeben werde, selben mit der Correktuter (!) der Zensursbehörde entweder in Form einer brochure oder in irgendeinem andern Blatte abdrucken zu laßen, von welchem Aufsatze dann, wenn Graf *Dunin Borkowsky* einen besonderen Werth darauf legt, auch wieder in den Jahrbüchern eine Anzeige (mit Anführung der Stellen welche der Graf Borkowsky als jene seine Vertheidigung betrachtet),[2]) gemacht werden könnte. Es wird von Euer Excellenz abhängen, in wie ferne Hochdieselben vorliegenden Gegenstand hiernach zu erledigen finden. Doch dürften Eur. Excellenz sich veranlaßt finden, dem Herrn Regierungs-Rath *Deinhardstein* erinnern zu laßen, seine Aufmerksamkeit dahin zu richten, damit in Hinkunft persönlich beleidigende(n) Kritiken wie jene(r) gegen Grafen *Borkowsky* in den Jahrbüchern kein Platz angewiesen werde, um unangenehme Collisionen wie die Gegenwärtige zu vermeiden. *Metternich.*

Wien d. 5. Jänner 1835.

№ 11.

Другий лист Копітара до v. Ohms-a.

Hochwohlgeborner Herr Hofrath! Sie empfingen 18 10 meinen ersten Amtseid. Mein Gewissen gibt mir das Zeugniß daß ich ihm

[1]) № 174. — praes. d. 6. Jän. 835. — Einstweilen aufzubewahren. — D. 23 May 835.

[2]) Слова взяті мною в скобку дописані на боцї рукою кн. Меттерніха.

ЛЬВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА АН УРСР № И 61.791

nie untreu, und ihres langen Wohlwollens nie unwürdig ward. Selbst in den mit so vielseitigem Verdruß verbundenen Vuk'schen Sach erhellte ....., daß ich der Verkannte war, und Recht hatte.

Ebenso, und mit noch innigerem Bewußtseyn hab ich Recht in der Sache des polnisch Grafen *Borkowski*, den ich, [nachdem er mich auf die infamste Weise (mit Bruch eines Ehrenworts) polakirt hatte], *so lange es noch Zeit war* an seine *Pflicht*, mir ein anvertrautes Mk. zurückzustellen und die Correctur des von mir durchaus besorgten Psalters vollenden zu lassen, mit der Warnung erinnerte, ich würde sonst mein Recht beim Publico suchen.

Aber der Mensch, dem bisher alle Prozesse, bis auf den mit dem sel. alten Fürsten Trautmannsdorf u. dessen Prinzessinn Tochter, glücklich gelung waren, schrieb mir darüber die schamloseste Antwort: Ich habe daher mein Wort auch halten müssen; habe es aber mit einer Schonung gethan, daß nur die facta die ich verbürge u. auch in dem Artikel mit meinem Namen verbürgt habe, ohne allen weiter Commentar, sprach.

Der competente Schaffarik in Prag hat in der Zeitschrift des böhm. Museums Septemberheft d. J. über den Unberuf des Grafen in solch. Dingen noch schärfer gesprochen, als ich der Polakirte. Der Mensch möchte durch fremde Arbeit um seine paar Dukaten ein *Antor* seyn; (Thorheit in den Augen eines deutschen Edelmanns, nicht aber in denen eines Polen, wäre es auch ein Jaroszynski). Ich möchte 10 gegen 1 wetten, daß auch die unter Borkowski's Namen gedruckte polnische Reise nach Italien (hier verboten) irgend einem polnisch Autor bon gré malgré abgenommen wurd.

So wie Schaffarik und ich, werd alle weiter. Rec. in Deutschland, Polen, Rußland, Paris etc. urtheilen. Seine Vorrede ist altweibisch, und seyn Lexicon neuer Wörter, die aus dem Psalter seyn sollen, aber eigentlich nur von ihm falsch analysirt sind, (wie wenn ein Deutscher aus dem Satze: der Bach ist *angeschwollen*, ein *Verbum* in infinitivo: *angeschwollenen*, analysiren würde) stellt ihn vollends als einen lächerlich Ignoranten in seiner eigenen Sprache an den Pranger.

Schon darum sollte die Hofstelle sich nicht durch Protection eines Menschen compromittiren; der übrigens als polnischer Edelmann so allgemein hier und zu Hauß mißachtet wird, daß man sich nur wundert, wie er den Salon des Fürsten M*** so täglich besuchen darf. Solche Polen sollten an dem jus commune genug haben, nicht aber Protection genießen und mißbrauch gegen ehrliche Beamte, die nur gehört werden dürfen um gerechtfertigt zu erscheinen. Denn das wird man von mir doch nicht verlang, daß *Borkowski* in seiner Vorrede vor meinen Augen über mich *lügen*, und ich, der ich auch eine litt. Ehre zu wahren habe, dazu schweigen soll?

Genehmigen Eur. Hochwohlgeboren die vollst Hochachtung Ihres gehorsamsten Dieners Censors *Kopitar.*

Wien d. 6-t. Jan. 1835.

№ 12.

Третій лист Копітара до v. Ohmsa.

Eur. Hochwohlgeboren bin ich so frey zu bemerken, daß ich heute den 6-t Jan. 1835 einen Bürsten Abdruck vom Bog. 2. des Intell. Blattes der Jahrbücher für Jan.—März 1835, mit einem Censur-Zettel von der Hand *factors* Keck erhalten und vor der Hand mit admittitur erledigt habe.

Es ist aber klar, daß diese Abänderung (die ich für falsch verstanden ansehen muß) die Sache eher schlimmer, als besser macht; denn

1) wenn der Druckerjunge den von seinem factor, anstatt des Revisionsbeamten, ausgefertigten Zettel offen hin und wiederträgt, wohl auch wirklich verliert, oder unter diesem Vorwand um ein paar Groschen an einen Saphir verkauft, das Scandal in folge der neuen Anordnung *leichter* und grösser ist, als er früher werd *konnte*, wo der Lehrjunge den Bürstendruck nicht so leicht weggeben konnte, als einen jetzigen davon getrennten Zettel, und das einfache Exhibebeatur des Zensors auf einem so wirklich verlornen Bürstendruck die Sache weniger compromittirte, als ein nach der neuen Anordnung verlorner Zensur-Zettel mit allen formalien des Amtes noch dazu von einem factor ausgeübt!

2) Da Gerold das Privilegium des Bürsten-Abdrucks hat, es billigerweise auch behalten soll, so wäre es meines unmaßgeblich Erachtens am zweckmäßigsten, den Gerold dahin zu bescheiden.

I. Dem Ordinarius einen Bürstendruck vorzulegen, (wie alle Privilegirte dieser Art) und auf dessen admittitur hin, zu drucken; mit Aufbewahrung des mit dem admittitur versehenen Bürstendruckes.

II. Sobald aber der Censor ordinarius den Bürstendruck mit exhibeatur erledige, *so wäre dann* der ganze einen oder mehrere Bog füllende Artikel, dem Revisionsamte zu präsumtiren; das sodann dieses ganze Exhibitum mit einem Censur-Zettel durch den Amtsboten dem Ordinarius übermacht, und auf demselben Amtswege von ihm motivirt abholt, um es so mit dessen Motivirung an die Oberbehörde, und diese allenfalls noch höheren Ortes, zu befördern.

So scheint dem Ref. der Dienst am ersprießlichsten und decentsten besorgt. Censor *Kopitar.*

Wien d. 6-t Jan. 1835.

№ 13.

Note. An S-e des H. geh. Haus- Hof- und Staats-kanzlers etc. Fürsten v. Metternich Durchlaucht.

In Gemäßheit der mir von E-r D. in der schätzbaren Note vom 5. d. M. gewährten Anhandlassung hinsichtlich der Erledigung der daselbst erwähnten Censurangelegenheit des Grafen *Dunin-Borkowski* lasse ich denselben nunmehr über die Unthunlichkeit, seinen, gegen die im LXVII-ten Bande der „Jahrbücher der Litteratur" erschienene Kritik des von ihm herausgegebenen ältesten polnischen Psalters gerichteten Aufsatz in die gedachten Jahrbücher aufzunehmen, belehren, und ihm anheim stellen, diese Beantwortung der gedachten Kritik mit den in der hierortig Censur bereits veranlaßten Korrekturen entweder abgesondert in Form einer Brochure oder in irgend einem andern Blatte abdrucken zu lassen, damit sodann von diesem Aufsatze in den Jahrbüchern eine den Fraggegenstand in seinem richtigen Lichte darstellende Anzeige mit Hindeutung auf die Stellen, welche Graf *Borkowski* zu seiner Vertheidigung in dem befragten literarisch Streit als wesentlich betrachtet, veranlaßt werden könne.

Uibrigens scheint mir der hier zum Grunde liegende unliebsame literarische Streit, welcher zwischen dem Grafen *Borkowski* und dem die Jahrbücher der Literatur cersurierenden dießortig Censor *Kopitar* als dem Verfasser der oben erwähnten Kritik zur Vermeidung ähnlicher Kollisionen eine besondere Verfügung hinsichtlich der Censurerledigung der gedachten Zeitschrift unumgänglich nothwendig zu machen.

Nach der bisherigen Uibung werden die für die Jahrbücher bestimmten Manuscripte von dem die Redaction besorgenden Regierungsrathe *Deinhardstein* ohne vorläufige Censurrevision in die Druckerey gesendet, sonach der Bürstenabzug bogenweise von dem zur Censurirung dieser Zeitschrift bestimmten Zensor *Kopitar* revidirt, und nur jene Artikel an die Censurbehörde geleitet, welche Letzterer nach seinem Ermessen zur Exhiebirung geeignet findet, alle übrigen aber von ihm selbst mit dem *Imprimatur* versehen. Nun hatte, wie es die hier gegen geneigte Zurückstellung anverwahrten Probedruckbogen von S. 97 bis 178 ausweisen,[1]) der Censor *Kopitar* von den darinn enthaltenen Aufsätzen blos den pag. 110 beginnenden Art. III.: „Buchholtz, Geschichte Ferdinand I." laut (?) pag. 128 und pag. 176 den Art. V. „Nersetis opera", nicht aber den pag. 155 beginnenden „die Kritik des „altesten polnischen Psalters" enthaltenden Art. IV. zur Exhibirung angetragen. Dagegen ist der so eben erwähnte Artikel keineswegs der hierortigen Censur niemals (?) unterzogen worden, wie es bei dem Umstande unfehlbar hätte geschehen sollen, daß der Censurirung der Jahrbücher der Literatur bestimmte

[1]) На боцї осьяка дописка: „5 Druck-Bögen u. 2 Zens. Zettel".

Censor, nunmehr selbst als Verfaßer eines in diese Zeitschrift aufzunehmenden Aufsatzes erschien.

Kopitar hat dadurch, daß er, da er nicht zugleich als Verfasser u. Censor gelten kann, seinen Aufsatz nicht zur Exhibirung antrug, ordnungswidrig und um so ahndungswürdiger gehandelt, als nunmehr durch die ganze Verhandlung dieser Angelegenheit außer Zweifel gesetzt ist, daß ihn zu dieser Unterlassung die gegründete Besorgniß der erfolgenden Versagung des Imprimatur bestimmt haben möge. Ich unterlasse es nicht, dem Censor *Kopitar* wegen eines Benehmens, durch welches er sich im hohen Grade unverläßlich und des ihm bisher hinsichtlich der Censurirung der Jahrbücher geschenkten Vertrauens unwürdig gezeigt hat, eine eingreifende Rüge zu ertheilen; sowie ich auch dem verehrten Wunsche E-r D. entsprechend dem Regierungsrath *Deinhardstein* die angemessene Erinnerung machte, mehr Aufmerksamkeit darauf zu richten, daß in Hinkunft keine persönlich beleidigende Kritiken zur Aufnahme in die Jahrbücher angenommen werden. Zur vollen Sicherheit aber, daß nicht demungeachtet eine ähnliche Unzukömmlichkeit, wie jene, welche die gegenwärtigen Verhandlungen herbeiführte, künftighin Statt finde, hielt ich es für zweckmässig, die Verlagsbuchdruckerey und den Censor zu verpflichten, nunmehr so wie es die allgemeinen Censurvorschriften erfordern, jeden Artikel mit einem Zensurzettel belegt und mit dem Antrage des Censors versehen an die Behörde zur Einhohung des *Imprimatur* und nach Erforderniß des behandelten Gegenstandes zur Einleitung einer weiteren Revision einzusenden. Von dieser getroffenen Verfügung gebe ich mir die Ehre E. D. hiemit zugleich in geneigte Kenntniß zu setzen.

Wien d. 11. Jän. 835.

№ 14.

Письмо „Bücher-Revisions-Amt y“ в справі реплїки Копітара.[1])

Ad 4416. — Censor Kopitar bittet seine Duplik c-tra Borkowski im Bürstenabdrucke zur Censur geben zu dürfen. — Dieses Gesuch wurde dem B. R. A. mit nachstehenden vom H. Hofrath v. Ohms gefertigten Indorsate zugemittelt.

Das k. k. B. R. A. hat dem H. Gesuchleger zu bedeuten: er habe durch die in die Jahrbücher der Literatur Bd. LXVII. sub Art. IV. aufgenommene, ohne Rückhalt und Schonung für den Grafen Dunin-Borkowski geschriebene Kritik des von dem genannten Grafen herausgegebenen „Psalter der Königin Margaretha etc. etc.“ Beschwerden und Reklamationen veranlaßt, welche im Einvernehmen mit dem Herrn geheimen H. H. u. Stattskanzler F. v. Metternich dadurch beizulegen beschlossen wurde, daß man

[1]) № $\frac{4416}{174.}$

dem Grafen Borkowski gestattete, seine Beantwortung der oben erwähnten Kritik zwar nicht in den Jahrbüchern selbst, doch aber in der Form einer eigenen Brochure oder in irgend einer anderen Zeitschrift abdrucken, zu lassen. Nachdem nun Graf Borkowski von dieser Bewilligung Gebrauch gemacht und der dießfällige Aufsatz die Censurgenehmigung erhalten hat: so ist dieser schriftstellerische Streit als beendigt anzusehen und es kann daher der von dem H. Censor *Kopitar* bezielten Veröffentlichung einer neuerlichen Entgegnung hierüber um so weniger eine Folge gegeben werden, als auch die obige Kritik, mit welcher der Streit angeregt wurde, ihre Aufnahme in den Jahrbüchern nicht gefunden haben würde, wenn der hiebei zugleich als Censor erschienene Verfasser seinen Aufsatz ordnungsmäßig im Manuscripte zur Censur überreicht hätte. *Pr. k. k. P. u. C. H. St.*

D. 23. May 835.

№ 15.

Лист Deinhardstein-a до гр. Седлнїцкого.

Euere Excellenz! Als ich gestern Seine Durchlaucht den Fürsten Staatskanzler mit der Natur des Aufatzes des H. Grafen Dunin-Borkowski vertraut machte, erklärte Sich Hochderselbe damit einverstanden, und befahl mir jenen Aufsatz Euerer Excellenz mit der Bitte zu übersenden; selben etwa einen andern Censor als den gewöhnlichen der Jahrbücher, H. Kopitar, begutachten zu lassen.

Mich mit der Anlage dieses Auftrages entledigend habe ich die Ehre mit der innigsten . . . . . zu verharren Euerer Excellenz treu gehorsamster Diener *Deinhardstein.*

Wien am 28-t. May 835.

Увага урядника з Censur- und Polizei Hofstelle:

„Aufzubehalten bei den Acten über den Grafen Borkowski und dessen Beschwerde über Kopitar, und ist das M-pt nach dem Antrag des H. Hohler zum Druck zugelassen worden".

Wien d. 1. Juni 835.

№ 16.

Опінїя цензора Hohler-a.

Praesent. 29 May 1835. — Für die Wiener Jahrbücher der Litteratur. — Zur Geschichte des ältesten polnischen Psalters zu St. Florian, genannt der Psalter der Könidin *Margaretha.* Von Stanislaus Grafen *Dunin-Borkowski,* Mitglied mehrerer gelehrten Gesellschaften. Wien 1835 gedruckt bei I. P. Vollinger.

Das ungrische Wapen und der Chiffre *M,* auf dem polnischen Psalter zu St. Florian veranlaßte die Frage: Wem dieser Psalter eigentlich gehört habe? Herr *Bandtkie,* Bibliothekar zu Krakau vermuthet: „Einer Privatfamilie von Krakau gegen Ende des

XIV-ten Jahrhunderts. H. *Kopitar's* Conjectur erklärt sich für die Königin *Maria* zwischen 1370—1375; H. Graf *Dunin Borkowski* aber stellt die Conjectur auf, daß dieser Psalter der Prinzessin *Margaretha*, Tochter *Carls IV* und Braut König Ludwigs I. von Ungarn zwischen 1338—1349 gehörte.

Die Gründe für und wider diese Conjecturen sind hier kurz zusammengefaßt und zugleich die Verdienste berührt, welche H. *Chmel* als Entdecker, und Copist, H. *Kopitar* als Redacteur des Textes und Commentator, endlich H. Graf *Dunin Borkowski* als Herausgeber und Nachweiser des hohen Alterthums dieses Psalters sich um die polnische Litteratur bey dieser Gelegenheit erworben haben, nach dem Wahlspruche: *cuique suum.*

Gegen die Einrückung in die Wiener Jahrbücher der Lit. waltet, nach meinem Dafürhalten, kein Bedenken ob; daher stimme ich für *Admittitur.* Em. Th. *Hohler.*

1. Juny 1835.

25. 257
Львів. Бібліотека
АН УРСР

IV
IV
И-61 791

Сього-ж автора вийшли:

1) Причинки до житєписи Маркіяна Шашкевича та дещо із його письменської спадщини. — Львів, 1904, ст. 48. (Відбитка із „Записок наук. т. ім. Шевченка“ у Львові, т. LVIII).
2) Короледворська рукопись в перекладї Маркіяна Шашкевича. — Львів, 1905, ст. 43. (Відбитка із „Зап. н. т. ім. Ш.“ у Львові, т. LVIII).
3) Причинок до студій над М. Шашкевичем. — Львів, 1906, ст. 13. (Відб. із „Наукового Збірника“, присвяченого проф. Михайлови Грушевському, ст. 433—445).
4) Матеріяли й замітки до історії національного відродженя галицької Руси в 1830 та 1840 рр. — Львів, 1907, ст. XVII+304. („Українсько-руський архив“, III т.).
5) Beziehungen der ukrainischen historischen Lieder resp. „Dumen“ zum südslavischen Volksepos. — Берлїн, 1907, ст. 26. (Відб. із „Archiv für slavische Philologie“, т. XXIX, ст. 221—246).
6) Галицько-руське лїтературне відродженє. — Львів, 1908, ст. 164. Накладом автора.
7) Kopitar und Vuk. — Берлїн, 1908, ст. 17. (Відб. із „Jagić-Festschrift“ — Zbornik u slavu Vatroslava Jagića, ст. 464—480).
8) Відносини Вартоломея Копітара до галицько-українського письменства. — Львів, 1910, ст. 71. (Відб. із „Зап. н. т. ім. Шевч.“ у Львові, тт. XCIV—XCV).
9) До житєписи Маркіяна Шашкевича. — Львів, 1912, ст. 42. (Відб. із „Зап. н. т. ім. Шевч.“ у Львові, тт. CV—CVI, ст. 92—134).
10) Про наклад „Русалки Днїстрової“. — Львів, 1912, ст. 22. (Відб. із „Зап. н. т. ім. Шевч.“ у Львові, т. CVIII, ст. 117—139).

МИХАЙЛО ТЕРШАКОВЕЦЬ.

Вартоломей Копітар
і
гр. Станїслав Дунїн-Борковський.

(До історії видання „Psałterz-a Floryańsk-ого“.)

Із „Записок Наукового Товариства ім. Шевченка“
т. CXXV.

У ЛЬВОВІ 1918.
З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА.